

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

Ateliér Video

„PUTOVÁNÍ NA MÍSTĚ“

„WANDERLUST ON ONE PLACE“

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DIPLOMA THESIS

AUTOR PRÁCE: BcA. DANA BALÁŽOVÁ

AUTHOR

VEDOUCÍ PRÁCE: MgA. MARKÉTA LISÁ

SUPERVISOR

OPONENT PRÁCE: MgA. ADÉLA BABANOVÁ

OPPONENT

Brno 2016

1. Anotace v pojmech

PUTOVÁNÍ X CESTOVÁNÍ

PŘEDSTAVIVOST JAKO DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK

TĚSNÉ SOUSEDSTVÍ, SKRYTÝ POHYB, NEDOKONČENÁ MAPA,

ŽIVÉ VYSTOUPENÍ, MAGICKÝ MOMENT, ZPĚV, POMALOST JAKO DŮSLEDEK

ROZUMNÉHO JEDNÁNÍ, PŘÁTELSTVÍ, OBJEVOVÁNÍ

2. Motivace pro samotný vznik videa " Putování na místě "

Za první zvukovou a také obrazovou představu své diplomové práce považuji neplánovaný koncert, kterému jsem byla svědkem před rokem při potulování v Příboře. Bylo to ve všední den dopoledne zkraje jara. Uličky byly vyprázdněné a když jsme míjeli tamní kostel, zaslechli jsme pompézní veselici. Vešli jsme tedy, opřeli se o železnou bránu a absorbovali hlasité tóny. Mravokárství si dalo pohov. V prázdném prostoru zůstal jas, radost a čistá energie. Varhaník a hudba. Uchovala jsem si tento nečekaný zážitek, ale brzy zapomněla. Melodie se mi však pevně vryla do paměti a i s odstupem roku se vracela zpět v plném znění.

" I don't want realism, I want magic. "

Za první praktickou realizaci své diplomové práce považuji text o čtyřech geograficky a charakterově odlišných místech, který jsem napsala aniž bych tam podnikla výlet a fakticky je poznala. Je přece hromada míst, které pravděpodobně nikdy nenavštívím. Budou vždy mimo mé zorné pole. Jsem však přesvědčená, že neodcestovat na to místo zdaleka neznamena připravit se o jistou formu setkání. Zajímalo mě, do jaké míry jsem si schopna představit, že se nalézám na místech, kde jsem nikdy nebyla. Do jaké míry jsem schopna procítit specifika cizího prostoru, světelnost a atmosféru.

následuje tedy tento text:

Instalace a turismus (návštěva míst na kterých jsem nebyla)

Dnes je tohle místo stříbrné. Hladina není zarovnaná do plna, takže převládá šed' asfaltu a nakreslená bílá linie informující o výšce hladiny. Ocitli jsme se v polo vypuštěném trenažeru funkčního dvousměrného systému, který je zrovna v klidu. Jsme uvnitř a zároveň vně. Pocta pozemního inženýrství. Někdo vzal nůž, ukrojil špičce hlavu a odkryl krém. Okolní vrcholky plavou příliš nízko, jen hrot Pradědu naproti konkuruje. Je větrno a nevlídně, ale trvale kontrolovaná vodní střecha kráteru působí bezpečně. Stejně jako v opuštěných amfiteátrech mi i tady přes veškeré půvaby krajiny pohled neustále sjíždí do nitra trychtýře. Zadívaná ho obcházím a okolí se pohybuje s mírným zpožděním. Elipsa je jako ležící masa spícího zvířete uprostřed kulisovitého údolí. Místo je opačným principem rozhledny, zato však lépe fungujícím. Tohle chci mít trvale nablízku, tady chci přemýšlet o všem. Hledím dlouho do temné vody obří umělé studny a uslyším dopadající kapku vody. Hřmotně se ozvala. Svou silou zvlnila podlahu z cihel a tohle vlnění -zdá se- nemá konce. Postupně cihly zaroste tráva, zvuk dozní, ale hladina se stále vlní. Čtyři stěny ještě stojí, ale stavba už dávno nefunguje.

Po technickém monumentu ani stopy. Jsme posunutí o čtyři sta kilometrů jihozápadně, v torzu čtyřboké barokní patrové kaple sevřené ve smíšených lesích. Skrze děravou střechu sleduji jak nad tímto poutním místem letí dva dravci. Filip zmateně přebíhá, opakuje to je boží, to je boží a brnká u toho na guitalele. Chvilí tam všichni žasneme. Ještě než se začne smrákat jdeme pro dřevo do lesa. Povídáme si o ohni v kolečkách a židovském hřbitově v Telči. Hezky se nám usíná. Tak jo! Skvěle! Vyrážím za Tanjou, máme se potkat na půl cesty, kousek od Düsseldorfu. Místo nám vyšlo náhodou, když mi předevečirem volala telefonem, nakreslila jsem pomyslnou přímkou do mapy mezi mou a její polohou a v půli zvýraznila bod jménem Wunderland Kalkar. Řekla jen: „Tak jo! Skvěle!“. Stopuju od brzkého rána, ale žene mě motor. Neviděly jsme se tři roky a hrozně se těším na příběhy z Afriky. Po cestě už ale chvílema myslím na to, že mě nečekají pohodlné rozhovory. Tanja nikomu nejde na ruku. Turecký řidič je upovídaný a tak naštěstí nemám moc času

tuhle teorii rozvíjet. Míjíme krajinu větrných kolosů, posloucháme turecký něco jako rap a máme hodně čajových přestávek. Nad mou cílovou stanicí se moc nikdo nepodivuje, důležité je, že když se nechám vyhodit na výpadovce u Kalkaru, rozbuší se mi srdce a cítím vzrušení z dobrodružství. Je moc teplo a tak se rozhodnu jít k řece. Ta je větší než jsem myslela a z malé procházky je najednou velká. Kašlu na to, dál už nejdu, lehnu si do trávy, relaxuju. Vytáhnu z tašky pokroucenou větev olivovníku- podivný suvenýr z Marseille a převážu ho mašlí, zajímá mě, jestli si na něj ještě vzpomene...trochu už usínám, v tom mi volá Tanja s nečekanou zprávou. Je na místě, ubytovává se zrovna v hotelu Wunderbar, čemuž se hřmotně zasměju. Wunderbar je spíš šén, ale to se dalo čekat, v tomhle podivném zapadákově. Po zápisu na recepci už má vše rychlý spád. Večeříme venku s Tanjou růžovou vatu a whiskey, jdeme se zatočit do hrdla nefungující chladicí věže, která si nás získala parádní horskou výmalbou a pak dlouho do rána tancujeme v turistickém baru u džuboxu na nejhorší německé country. Druhý den odpoledne bliju růžovou barvu na hotelovém záchodku a z následné denní prohlídky parku nemáme nic. Když konečně vystřízlivíme, je šedivo a prší, což elektrárnám-pardon zábavným parkům sluší. Šedý beton, atrakce všeho druhu, různých tvarů. Místo si nás získalo. Večer v hotelu Tanja zase barvitě spustí o Africe. Zdá se, že číšník, u kterého jsme si objednaly, nám šel teprve vařit do kuchyně, zatím co se po něm zbytek hostů shání. Při placení si všimnu, že má laskavé oči a z legrace nabídnu, jestli nepotřebuje vypomocť. Prosebně kývne. A tak máme zase jednou na chvíli s Tanjou práci a na atrakce chodíme po večerech zadác... Uf, moje letadlo má zpoždění, stihám odlet, dokonce si kupuju mekácké kafe a jdu se krokem! odbavit. Těšila jsem se, že odjedu z města. Ta špína s horkem mě už doháněla k šílenství. Cestou v metru na letiště jsem napočítala devět krys. Sotva si sednu do sedačky a připoutám se, mám se skvěle. Odpočinek. Mizející mihotavé světýlka na mě ve výšce tří set stop působí jako zklidňující prášek. Objednávám si jedno víno za druhým a sleduju jen mraky. Probudím se až když nám stevardky hlásí, že budeme přistávat. Venku je oslňující vrcholně letní světlo. Povedlo se, hladké přistání. Sleduji ruch na ranveji. Běžím se zkulturnit na toalety a pak se ještě moment s nevelkým kufrem potácím po letištní hale a hledám východ. V tom vidím cedulku se svým jménem. Seznamuji se s Jeffem, který mě má za úkol odvést

z velkého města do pouště. Ani ne za dvě hodiny už ležím *Above Horizon*. A ležím několik hodin s dlaněmi nahoru, protože nikdo další nepřichází. Změny světla v mé nejbližší blízkosti už po chvíli nejsem schopna vůbec registrovat. Sleduji, jak se mění nebe. První a důležitá meditace. Díky Jamesi!

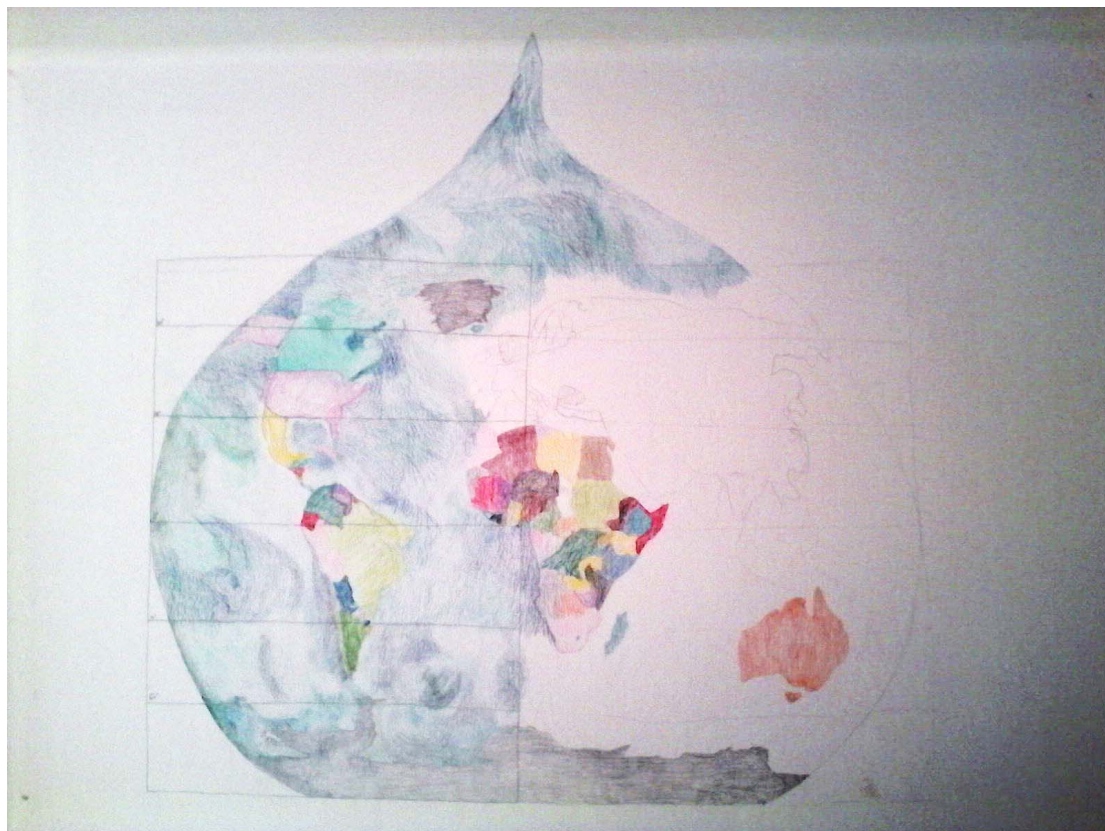

3. Specifikace základních východisek práce

Vyústěním diplomové práce je video, které navazuje na zmiňovaný text. Nejedná se o opis nebo obrazovou kopii slov. Taktikou není dokumentace míst o kterých v předešlých řádcích píšu. Rozhodla jsem se využít nasazeného intenzivního rytmu, který text obsahuje a dál ho rozšířit - tentokrát zvukově obrazovou kapitolou. Videem chci evokovat v lidech prudký pohyb, který nesouvisí se zapojením pohybového aparátu. Pracuji spíše s obrazotvornými pohyby mysli a možnostmi představivosti. Video bývají v mém případě často koláží sesbíraných střepů, které až po čase začaly dávat smysl, myslím, že určitá hra s předem narýsovaným a souběžně nenaplánovaným materiálem je to, co mě na zvoleném médiu stále přitahuje. Diplomovou práci nazývám *"Putování na místě"*. Pohyb - ve slově putování je ihned negován strnulostí slov - na místě. Evokuje mi pocit, jako když se člověku díváte do tváře a on nemluví. Ale věci se dějí!

Ještě vysoko nad cestováním mám posazený pojem putování. Cestováním jsme schopni se rychle přesunovat po Zeměkouli, avšak samotné tělo nám dává jasně najevo, že to není zcela v pořádku. Potíráme ho iluzí, že je v klidu, přestože fakticky překonává nadlidské hranice a rychlost často akceleruje tiše a nekonfliktně uvnitř křehkých orgánů. Tělo přeletí hory a moře, propluje kolem žraloka bílého, překoná propasti. Vše probíhá v relativním bezpečí, bez vykonání vlastní dřiny a únavy proložené dlouhým časem a přemýšlením nad tím, co se stalo. V textu „Instalace a turismus (místa, na kterých jsem nebyla)“ nepopisuji pouze vodní přečerpávací nádrž, rozpadlý barokní kostel, který se nachází uvnitř smíšených lesů, jadernou elektrárnu přepracovanou v zábavný park a sochařskou realizaci. Cestuji pomocí textu. Fikce mi umožňuje zůstat pevně namístě a souběžně prožít dobrodružství. Tento pocit je mi blízký. Připomíná mi hodiny zeměpisu, při kterých jsme se neustále pohybovali prstem na mapě a představovali si. Dlouho jsme doma neměli atlas světa a tak jsem si ho jednou půjčila a snažila se ho překreslit na zed'. (viz obr. 5) Je to velmi pomalé sblížování se světem (2007- doposud) ale na zdi vzniká patvar, který se moc neliší od patvaru, který ve mně doposud skutečné

cestování zanechalo. Vzdálenosti a měřítka jsou pro mě něčím trvale fascinujícím a abstraktním i v momentech, kdy mám povědomí o kilometrech. S představivostí mám spojenou spíše kresbu než počty. Je jako nezměrná ozvěna. Symbolicky rezonuje v místech, od kterých se může odrazit, bez ohledu na vzdálenost a šířky, délky.

V období dlouhého pracovního osamění mi chyběly všechny přítelkyně rozptýlené různě po světě. Trápila mě nemožnost setkání a tak jsem na jeden zátaž napsala dětskou knížku "Kamarádky", kde popisuji všechny jejich národnosti, charakterové odlišnosti a přednosti. Idealizují si je a propojují v jednotný pevný svazek. Hlad po setkání byl okamžitě zasycen představami o nich - pomyslným portrétem. V jistém ohledu se fikce přepsala do formy, která odpovídá skutečnosti. Celou konstelaci spojuji přece já.

Ale zpět k pojmům, které zde dávám do protikladu - tedy putování a cestování. Značně se u nich liší poměry vzdáleností na ose start - cíl. U cestování se díky technologickému pokroku natolik zkrátila cesta tam a zpět, že naší cestou je už samotný cíl a nezbyvá, než rychle si ho prožít - známe již

přece čas odletu. U putování se cíl upozadňuje s každým dalším krokem, neboť každý krok nás natolik zaměstnává, že vyústění samotné cesty ztrácí přesnou konturu.

4. Zvolený postup práce

Ve své práci jsem doposud využívala mnoho médií (kresbu, malbu, časopis, instalaci, fotografii a video). Pravděpodobně jsou pro mě všechna důležitá, ale u videa mě oslovuje více složek, pomocí kterých člověk přemýšlí o věci. Jako první inspirace pro mé video posloužil hudební zážitek v kostele. Obraz přišel později. A stalo se to opakovaně. Hudba mi evokovala další hudbu nebo obraz. Také obraz někdy vygeneroval zvuk ale v menší míře. Myslím, že to souvisí s potřebou zachovat rytmus rychlého psaní (a rychlých přesunů), který v "*místech na kterých jsem nebyla*" zachovávám. Ve svých předchozích videích přísně odděluji ruční a statickou - studiovou kameru. Rozděluje to tak videa na ty intuitivnější, kdy má záznam charakter jisté dokumentace a předchází střihové režii materiálu a dále na ty, které jsou pevně sevřeny scénářem již před postprodukcí. Mám kladný vztah k oběma polohám a ve své závěrečné školní práci jsem se je rozhodla spojit. Ve své práci jsem doposud se zvukem nemanipulovala natolik vědomě, jak je tomu u "Putování na místě". Vzhledem k tomu, že mě ke vzniku některých scén přinutil právě zvuk či hudba, je v této práci přímým partnerem obrazu. Někdy tak nahrazuje obraz a naopak.

V případě diplomové práce jsem oslovila ke spolupráci experimentální hudebnici s klasickým vzděláním - Kateřinu Koutnou (Makak), která souhlasila a k videu vytvořila vlastní hudební složku. Také jsem nahrála s panem varhaníkem z kostela v Příboře verzi barokní písně, Trumpet Tune skladatele Henryho Purcella, kterou si upravil po svém. Neskutečně píseň zrychlil a zdynamizoval. Ke vzniku jedné části videa mě přivedla asociace valašské lidové při poslechu arabské hudby. Zde jsem při realizaci sáhla po nalezeném materiálu. U zvukové stránky mého videa je myslím nezanedbatelná role zvukového inženýra Alexise Raverdyho. Ten měl za úkol všechny hudební

skoky a mnou nahrané ruchy technologicky sjednotit a zcelit s obrazovým materiálem.

Snažím se v divákovi obrazy a zvuky vyvolat intenzivní pocit, že putuje aniž by vyvinul fyzickou aktivitu. Nechávám velký prostor cizí představivosti, protože mám zkušenost, že co shlédnutí, to nová věc. Inspirují mě hudební videoklipy, např. i hodně mainstreamové, obsahující nánosy statusů, dikcí a na první pohled nesourodých obrazů. Mají myslím tendenci být čerstvým politickým a sociálním komentářem doby pro své odběratele, ale zároveň jsou obchodním artiklem a tak se obtížně dostávají ze spleti klišé.

Za pomyslné vrcholení videa považuji část, kde vstupuje do děje performerka Veronika Slámová. Ta je mi velkou inspirací jak svou tvorbou, tak svým pozitivním přístupem k životu, který zapracovává do svých uměleckých vizí. Svou usilovnou prací se dlouhodobě snaží o vylepšení statusu převažujících negativních zpráv pomocí těch pozitivních. Deformuje realitu a tím ji ovlivňuje. Nejspíše díky dlouhodobě vyhoceným náboženským nepokojům se snaží rozvracet úzus jakého náboženství by měla být žena, se kterou se chystá správný Žid oženit, jak by se pak tato správná žena v burce značky Nike měla chovat apod. Veronika ale střílí i do vlastních řad, když provozuje uvnitř galerie veřejné striptýzy, kterými odvrací pozornost diváků od umění, dále se pro peníze účastní soutěže Anti talent nebo zcela otevřeně přemýšlí na hlas o smrti. Veronika se mi dobře hodila do role v pasáži videa, kde valašská lidová přechází v arabskou hudbu. Tentokrát si však oblékla lidový kroj a burku musela opustit. I když ji v určitý moment fyzicky naznačí a to tehdy, kdy po vytrvalém putování lesy vpluje lanovkou do mlžných vrchů Pusteven a až se objeví u sochy pohanského boha Radegasta. Není to idyla. Prší a kroj mokne.

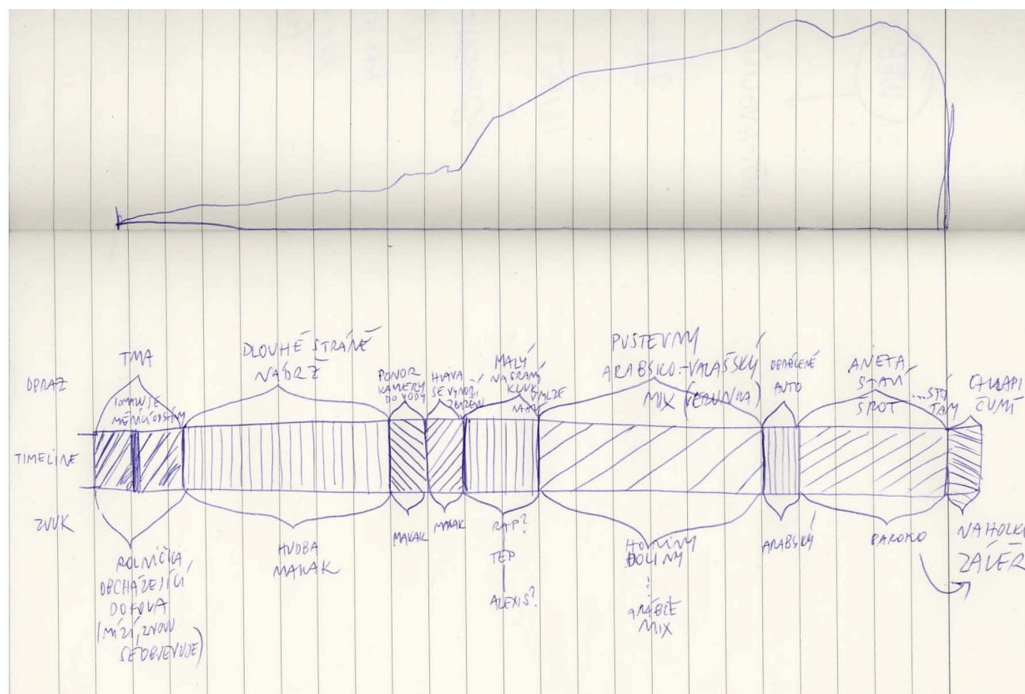
Práce působí ve výsledku až neobvykle staticky a faktem je, že nejdramatičtější a vyčerpávající část konání se často odehrávala ještě před samotným natáčením. Může za to volba míst a rozdílných světelností, která přinášela až extrémní podmínky. Dlouhé pochody a technicky náročně zvládnutelné počasí (mráz, sníh, déšť a mlhy). Domnívám se však, že tyto nepříjemnosti napomohly atmosféře obrazové části videa a šly naproti také

hudební linii práce.

Dříve mi má videa často připomínala malby. Nyní mám pocit, že se také trochu otírají o film a kusá divadelní gesta (přestože se divadlu snažím dost vyhýbat). Za sebe v nich však nejznatelněji tuším přítomnost kresby (scénáře si většinou nejdříve maluji akvarelem a později teprve definuji texty).

Na počátku přemýšlení o celé diplomové práci jsem měla celkem jasnou představu, že vytvořím souběžně s videem instalaci, do které ho poté implantuji. Od této představy jsem však brzy odstoupila. Bylo to především kvůli několika složkám (textům, obrazu a zvuku), kterým jsem věnovala velkou pozornost. Jako formu závěrečné prezentace jsem tedy zvolila obyčejnou projekci uvnitř tmavé odhlučněné místnosti. Mám ráda to soustředění, které taková atmosféra obvykle nastoluje.

5. Závěr

Zatím nevím, co si mám o celé práci myslet. Mám z ní radost, ale chybí mi odstup. Tuším, že nebude lehce zařaditelná. Je podivným hudebním videoklipem nebo prostě další hektickou kapitolou k textu o místech, na kterých jsem nebyla? Je spíš o krajině nebo člověku v ní? Pracuji do jisté míry s intuicí a náhodou a myslím, že můj ideální divák je takový, který netrvá na jednoznačném čtení textu. Často vynechávám a nedoříkávám, ale to je neojedinělý způsob komunikace. Spoléhám na porozumění.

Vlivy a inspirace: Cestování, hudba a hudební videoklipy v celé své šíři,
Hudba ohně, Velká ryba, stripy Tove Jansson, Legenda o Kasparu Hauserovi,
skupinová promítání, setkání s italskou tanečnicí, uprchlická krize a vyhocení
vztahování se k realitě...přátelství

V Brně dne 20. 4. 2016, Dana Balážová